

e-ISSN: 2619-9114

December / Aralık 2025, Cilt / Volume 9, Sayı / Issue 2

Erken Süryani Hristiyanlığında Manastır Yaşamının Öncüleri: Bnay Qyama ve Bnat Qyama

Pioneers of Monastic Life in Early Syrian Christianity: Bnay Qyama and Bnath Qyama

Cüneyt YEŞİL

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Diyarbakır, Türkiye

Dr., Ministry of Education, Diyarbakır, Turkey

cuneytyesil@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3312-8321>

Article Information / Makale Bilgisi

Citation / Atıf: Yeşil, Cüneyt. "Erken Süryani Hristiyanlığında Manastır Yaşamının Öncüleri: Bnay Qyama ve Bnat Qyama". *Batman Akademi Dergisi* 9/2 (Aralık 2025), 177-194.

Doi: <https://10.58657/batmanakademi.1696570>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 11 Mayıs 2025

Accepted / Kabul Tarihi: 17 Eylül 2025

Published / Yayın Tarihi: 31 Aralık 2025

Pages / Sayfa: 177-194.

Plagiarism / İntihal:

Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Öz: Makalenin konusu, erken Süryani Hristiyanlığında manastır yaşamında öncü sayılan Bnay Qyama ve Bnat Qyama topluluğudur. 4. yüzyılda ortaya çıkan Bnay ve Bnat Qyama, Süryani manastır yaşamının gelişmesinde öncü rol oynayan bireylerden oluşmuş topluluğu ifade eden iki terimdir. Bnay/Bnat Qyama, 4. ve 5. yüzyıllarda erken Hristiyan Süryani inanç sisteminde Süryani manastır sistemine hazırlık aşaması olarak kabul edilmiş olup, mistik yaşamı toplum içinde uygulayan bir model sunmuştur. Topluluğun üyeleri monastik yaşamdan farklı olarak sosyal hayat içinde, köy, kasaba ve şehirlerde yaşamışlardır. Bunun yanında bekaret hayatı yaşayan, oruç tutan ve sıkı bir dini yaşam sürdüren erkek ve kız bireylerden oluşmaktadır. Topluluk üyeleri, kilise hiyerarşik düzenine bağlı olmakla beraber rahiplerden farklı olarak toplumsal hayatın içine aktif olarak katılmış, eğitim ve hayır işlerinde öncü rol almışlardır. Topluluk, zamanla Süryani manastır sistemine uyum sağlamasına rağmen Süryani asketik yaşam geleneği üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Çalışmanın amacı Bnay/Bnat Qyama'nın erken Süryani Hristiyanlığında tarihsel ve dini önemini ortaya koymaktır. Çalışmada, bu topluluğun Hristiyanlığın erken döneminde kutsallık arayışı ve toplumsal hizmetin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış özgün bir model olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Süryani Hristiyanlığı, Bnay Qyama (Ahdin Oğulları), Bnat Qyama (Ahdin Kızları), Afrahat.

Abstract: The subject of this article is the Bnay Qyama and Bnath Qyama communities, considered pioneers of monastic life in early Syriac Christianity. Emerging in the 4th century, Bnay and Bnath Qyama are two terms referring to a community composed of individuals who played a leading role in the development of Syriac monastic life. Bnay/Bnath Qyama was considered a preparatory stage for Syriac monasticism in the early Christian Syriac belief system of the 4th and 5th centuries, offering a model for practicing mystical life within society. Unlike monastic life, the community members lived socially in villages, towns, and cities. They also consisted of men and women who practiced celibacy, fasted, and practiced a strict religious practice. While members adhered to the church hierarchical order, unlike priests, they actively participated in social life and took leading roles in education and charitable work. Although the community gradually adapted to Syriac monasticism, it left a lasting impact on the tradition of Syriac ascetic life. The aim of this study is to demonstrate the historical and religious significance of Bnay/Bnath Qyama in early Syriac Christianity. The study concluded that this community was a unique model that emerged in the early period of Christianity with the combination of the search for holiness and social service.

Keywords: History of Religions, Syriac Christianity, Bany Qyama (Sons of the Covenant), Bnath Qyama (Daughters of the Covenant), Aphrahat.

Giriş

Makalenin konusu erken dönem Süryani Hristiyan geleneğinde manastır yaşamının öncü formlarını temsil eden Bnay Qyama (Sons of the Covenant, Ahdin Oğulları) ve Bnat Qyama (Daughters of the Covenant, Ahdin Kızları) topluluklarını incelemektedir. Hristiyanlık, yayıldıktan sonra farklı kültürlerle karşılaşmış ve bu bağlamda çeşitli dini hareketlerle şekillenmiştir. Bunlardan biri de erken dönem Süryani Hristiyanlığında önemli bir yere sahip olan Bnay Qyama ve Bnat Qyama topluluklarıdır. Bu gruplar, erken dönem Süryani Hristiyanlığında, manastır yaşamının kurumsal yapısının oturmadığı bir evrede ortaya çıkmış; sosyal hayatı, kültürel dokuyu ve özellikle dini pratikleri kalıcı biçimde etkilemiştir.¹ Süryani Hristiyanlığında erken ruhbanlık protomanastırcılık olarak tanımlanmıştır. Bnay Qyama ve Bnat Qyama, Süryani protomanastırcılığında ruhban yaşamını merkeze alan ve özel bir konuma sahip olan manevi toplulukları ifade eden iki kavramdır. Süryani protomanastırcılık, 3.ve 4. yüzyılda Mısır'da ortaya çıkmış anakoretik² ve cenobitic (kenobitik)³ manastır sistemlerinden farklıdır. Bnay Qyama ve Bnat Qyama geleneği, Süryani Hristiyanlığında şekillenmiş asketik gelenek olarak tanımlanabilir.⁴ Bu topluluklar, manastır yaşamından farklı olarak toplumun içinde yaşamayı tercih etmişlerdir. Ayrıca evli olmayan münzevi hayatı benimsemiş topluluklardan oluşmuş⁵ olup 4. yüzyılda Hristiyanlığın henüz yayılmakta olduğu bir dönemde, Süryanilerin yaşadığı Mezopotamya bölgesinde ortaya çıkmıştır. Bu iki kavram, erken Süryani Hristiyanlığında ruhbanlık için hazırlanan gençler için de kullanılmıştır.⁶

Hristiyanlığın Milano Fermanı'yla (313) Roma tarafından tanınmasından sonra, dini kurumlar ve pratikler şekillenmiştir.⁷ Ancak Süryani Hristiyanlar bu gelişmelerden çok az etkilenmiş ve kendilerine özgü bir yol izlemişlerdir. Bnay Qyama ve Bnat Qyama, manastır hareketlerinin Süryani Hristiyanları arasında henüz kurumsallaşmadığı bir dönemde, dünyevi yaşamdan uzaklaşıp dini bir yaşam sürdürmeyi hedefleyen topluluklar olarak ortaya çıkmıştır. Bnay Qyama ve Bnat Qyama, sadece dini bir topluluk değil aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir fenomen olarak kabul edilir. Bu topluluklar, asketik bir hayatı kabullenmiş, sadelik, mülkiyetten vazgeçme ve evlenmeme gibi ilkeleri benimseyerek kendilerini dünyevi hazlardan soyutlamışlardır. Bu toplulukların manastır ruhbanlarından en önemli farkları, dünyadan tamamen izole olmaları yerine, sosyal açıdan toplumla beraber yaşamayı tercih etmeleridir. Bundan dolayı hem dini hem de toplumsal açıdan önemli bir konumda yer almışlardır. Bnay Qyama ve Bnat Qyama'nın tarihte ortaya çıkmasında Süryani Kilise

¹ F.Crawford Burkitt, *Early Eastern Christianity* (New York: E.P.Dutton Company, 1904), 128-130.

² Anakoretik (Anchoritic): Mısır'da ortaya çıkan, ıssız yerlerde tek başına yaşayan Hristiyan münzeviler için kullanılan bir kavramdır. Piskopos hariç herhangi bir otoritenin egemenliğini kabul etmeyen anchoriticler, Suriye ve Filistin'deki ilk Hristiyanlar arasında da yayılmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz., A. Donahue, "Anchorites", *New Catholic Encyclopedia* (Washington D.C: Thomson and Gale, 2003), 1/397; R. Wheler Bush, *The Life and Times of Chrysostom* (Piccadilly: The Religious Tract Society, 1885), 88.

³ Cenobitic (Kenobitik): Manastır yaşamının erken biçimi olarak kabul edilen bu kavram, başrahip ve ona tabi olan grupları ifade eder. Aziz Pachomius, Mısır'da ilk kenobitik manastır sistemini kuran ruhban olarak bilinir. Hayrettin Kızıl, "Hristiyan Monastisizminin Kuruluşu (İlk Altı Asır)", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2010), 53; Cüneyt Yeşil - Canan Seyfeli, "Pachomius: Sistemli Kenobitik Yaşamın ve Hristiyan Manastır Geleneğinin Kurucusu", *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 17 (Haziran 2023), 51-84.

⁴ Mor Polycarpus Augin Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism: Common Structure, Imagery and Theological Themes* (Piscataway, New Jersey: Gorgias Press, 2017), 28-29.

⁵ Sebastian P. Brock, *Syriac Perspectives on Late Antiquity* (London: Variorum Reprintes, 1984), 7.

⁶ Robert A. Kitchen, "Bnay Qyāmā, Bnāt Qyāmā", *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition* (Erişim 08 Şubat 2023).

⁷ Canan Seyfeli, *Akademik Dinler Tarihi 2* (Bursa: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti., 2025), 222.

babalarından Pers Hekimi olarak tanınan Afrahat⁸ ve Mor Rabbula'nın⁹ etkisi büyüktür. Afrahat, *İspatlar* (*Tahwito, Demonstration*) adlı çalışmasında manevi yaşamın temel yönlerini ele almıştır. Afrahat, *İspatlar*'ın VI. bölümünü bekar bir yaşam sürmek için yarı kutsal bir yaşam vaadinde bulunan münzeviler olan Bnay Qyama ve Bnat Qyama için yazmıştır. Bu münzeviler, erkek bekar ve kadın bakirelerden oluşmuştur.¹⁰ Afrahat'a göre bu iki grup, ruhban olarak yaşamayı tercih etmek için bir araya gelen topluluklardır.¹¹ Afrahat, bu topluluklar için kurallar belirlemiş ve kurallara uymayanlar için yaptırımlar getirmiştir. Afrahat, bu iki kavramın yanında taybe (tövbe edenler) ve ıhidooyo (tek olan, çoğulu ıhidoye) terimlerini de kullanmıştır. Bu terimler, kendini Tanrı'ya adanmış bekar keşişler için kullanılmıştır. Bazı eski metinlerde bu iki kavram Bnay Qyama ve Bnat Qyama terimleriyle aynı anlamda kullanılmıştır.¹² Erken Süryani Kilise babalarında Urfa piskoposu Mor Rabbula ise piskopos olduktan sonra bu toplulukların uymaları için kurallar belirlemiştir. O da tıpkı Afrahat gibi kurallara uymayanlara yaptırımlar uygulamıştır.¹³ Yine Mor Efrem¹⁴ ve Suruçlu Mor Yakup¹⁵ da Bnay Qyama ve Bnat Qyama'nın kurumlaşmasında büyük rol oynamışlardır.

⁸ Afrahat (Aprahat): Süryani literatüründe ve kilise sistemini kurulmasında önemli bir yere sahip olan Afrahat, Ninova kenti yakınlarında 270 yılında doğmuş, 345 yılında ölmüştür. Pers İmparatorluğu sınırları içinde yaşadığı için Persli Bilge olarak anılmaktadır. Afrahat'ın 23 seriden meydana gelen *İspatlar* (*Tahwito, Demonstration*) adlı eseri, teolojik bilgiler vermektedir. Ayrıca bu çalışma, Roma İmparatorluğu dışındaki Hristiyanlar hakkında çok değerli bilgiler içermektedir. Afrahat'ın eserinde Bnay Qyama ve Bnat Qyama konularını ele alması, onun çalışmasını daha da önemli hale getirmektedir. Pavlus Bassim, *Efrahat el-Hekim 'ül Farisî, Mâkâlât* (Beyrut: Darü'l Maşrik, 2007), 6; Ayşe Hacımustafaoğlu, *Afrahat'ın Beşinci İspatı* (Mardin: Artuklu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 17; Murat Tural, *Ortaçağ Doğu Hristiyanlığında Manastır Hayatı* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011), 78-79.

⁹ Mor Rabbula: 350 yılında Kınneşrin'de doğmuş, 435 yılında Urfa'da hayatını kaybetmiştir. 411 yılında Urfa piskoposu olduktan sonra Nasturyus'un fikirlerine ve gnostik akımlara karşı çıkmıştır. Tıpkı Afrahat gibi Bnay Qyama ve Bnat Qyama tabirlerini kullanmış ve onlar için kurallar belirlemiştir. Onun yazdığı kurallar üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar, Rabbula'nın aldığı kararlar, Rabbula'nın rahiplere yaptığı uyarılar ve Rabbula'nın ruhbanlara ve Bnay Qyama'ya yaptığı öğüt ve uyarılar..Arthur Vööbus, *Syriac and Arabic Documents regarding Legislation Relative to Syrian Asceticism* (Stockholm: Etse, 1960), 24-25; İgnatius Efrem I. Barsavm, *Saçılmış İnciler Süryanilerin Yazınsal Tarihi*, çev. Zeki Demir (İstanbul: Resim Ofset, 2005), 228; E. R. Hayes, *Urfa Akademisi*, çev. Yaşar Güneş (İstanbul: Yaba Yayınları, 2005), 198-201; Tural, *Ortaçağ Doğu Hristiyanlığında Manastır Hayatı*, 107; Cüneyt Yeşil - M. Hadi Tezokur, "Urfa Piskoposu Mor Rabbula'nın Hayatı ve Münzeviliğe Dair Kuralları", *Harran İlahiyat Dergisi* 53 (2025), 320-325.

¹⁰ Ardra Sic, *Monastic Virgin Profession in The West Syrian Tradition* (Kottayam: St. Ephrem Ecumenical Research Institute (SEE), 2020), 37.

¹¹ Samuel Rubenson, *Asceticism and Monasticism, I: Eastern* (Cambridge: Cambridge History of Christianity, 2008), 2/655-656.

¹² Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism*, 28-30; Accurante R. Graffin (ed.), *Patrologia Syriaca* (Paris: Firmin-Didot, 1894), 1/süt. 260, 272; Kitchen, "Bnay Qyāmā, Bnat Qyāmā".

¹³ Hayes, *Urfa Akademisi*, 206-208; Yeşil - Tezokur, "Urfa Piskoposu Mor Rabbula'nın Hayatı ve Münzeviliğe Dair Kuralları", 325.

¹⁴ Mor Efrem: Doğum tarihi konusunda kesin bilgi bulunmamakla beraber Konstantin'in saltanatı (306-337) başlarında doğmuş, 373 yılında Urfa'da ölmüştür. Yazdığı şiir ve ilahilerle Süryani Hristiyanlığında önemli bir yere sahiptir. Kurduğu kadın koroları ve kadınlara kilisede aktif rol vermesi onu Hristiyan dünyasında önemli bir konuma getirmiştir. Mor İgnatius Zakka Iwas, *Siretu Mar Efram el-Süryani* (Dimaşk: Patrikiyet'l Süryaniyet'l Al'urthudhuksia, 1974), 23-24; Philip Schaff (ed.), "Ephraim the Syrian", *Nice and Post-Nice Fathers*, 2 (New York: Christian Classics Ethereal Library, 1898), 13/145; *Kilise Ataları Tarafından "Kutsal Ruh'un Kavalı" Olarak Adlandırılan Süryani Mor Efrem'in Şiirleri*, çev. Gabriyel Akyüz (T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2012), 20; Sebastian P. Brock, "Ephrem", *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition* (Erişim 15 Ocak 2024); "Mor Afrem'in Hayatı - Süryaniler | Renkler Solmasın, Kültürler Kaybolmasın" (Erişim 19 Kasım 2022); Cüneyt Yeşil - Canan Seyfeli, "Süryani Kadim Kilisesi'nde Ruhbanlığın Kökenleri: Kurucular", *Genç Dinler Tarihçilerinin Kaleminden*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (Ankara: Eskiyeeni Yayınları, 2023), 192.

¹⁵ Nora Q Macabasag, *The Annunciation (Lk 1:26-38) In The Writings Of Jacob of Serugh And Early Syriac Fathers* (Kerala, India: St. Ephrem Ecumenical Research Institute, 2015), 140; Pavlus el-Fegali, *Yakub es-*

Mor Efrem, Bnat Qyama'dan oluşturduğu korolarla medroşe¹⁶ denilen Süryanice ilahiler okutmuştur. Bu medroşelerde İsa'nın doğumundan göğe çıkmasına kadar olan konular işlenmiştir. Mor Efrem, Hristiyanlık tarihinde ilk olan kadın ilahi gruplarını Bnat Qyama' dan oluşturmuştur.¹⁷

Bnay Qyama ve Bnat Qyama ile ilgili ülkemizde yapılan müstakil bir çalışma yoktur. Çalışmanın temel amacı, Bnay Qyama ve Bnat Qyama kavramlarının anlamını, tarihsel kökenlerini, teolojik temellerini ve toplumsal yapılarını ortaya koymaktır. Bunun yanında bu toplulukların Erken Süryani monastik yaşamına etkilerini ortaya çıkarmak tali hedefler arasındadır. Çalışma, Bnay/Bnat Qyama kavramlarının anlamı, ortaya çıkışı ve gelişimi, teolojik ve sosyal yapılarıyla sınırlandırılmıştır.

Tarihsel olarak Bnay Qyama ve Bnat Qyama'dan bahseden ilk kapsamlı kaynak yukarıda da bahsedildiği gibi Afrahat'ın *İspatlar* adlı eseridir.¹⁸ Bu eser, Pers bölgesinde yaşayan Hristiyanların diğer halklarla ilişkileri ve Sasani İmparatoru I. Şapur'un (241-272) insanlara yaptığı zulmü ayrıntısıyla ele almaktadır.¹⁹ Afrahat'ın eseri, Bnay Qyama ve Bnat Qyama'nın yaşam pratikleri ile uymaları gereken dini kuralları sistematik şekilde aktarması nedeniyle bu konuda temel kaynaklardan biri olarak kabul edilir.²⁰ Urfa Piskoposu Mor Rabbula, tıpkı Afrahat gibi Bnay Qyama ve Bnat Qyama ile ilgili kurallar belirlemiş ve onların toplumdan ayrı bir yaşam sürmelerini istemiştir. Onun yazdığı tavsiye ve kurallar 5. yüzyılda Süryani manastır hayatının anlaşılmasında önemli bir yere sahiptir.²¹ Mor Rabbula'nın *Yakarışlar* (Takişfothö) adlı eseri erken Süryani Hristiyanlığında önemli bir yere sahiptir.²² Mor Rabbula'nın rahip ve diğer ruhbanlar için yazdığı sekiz yüz kuralı, yaşadığı dönemde Süryani Hristiyanlar için önemli yenilikler oluşturmuştur.²³ Rabbula'nın yazdığı kuralların ikinci bölümü hem keşişler hem de Bnay Qyama ve Banat Qyama'ya öğüt ve emirlerden meydana gelmiş elli dokuz maddeden oluşmuştur.²⁴ Süryani Hristiyanlığında malfono (öğretmen) olarak tanınan Mor Efrem, yazdığı ilahi ve teolojik yazılarla Bnay Qyama ve Bnat Qyama'nın dini yaşamını anlık için temel kaynak kabul edilir. Onun yazdığı medroşe

Surûcî (Beyrut: Darü'l Maşrik, 1991), 19; M. Guinan, "Jacob of Sarug (Serugh)", *New Catholic Encyclopedia* (Washington D.C: Thomson and Gale, 2003), 7/687; Barsavm, *Saçılmış İnciler Süryanilerin Yazınsal Tarihi*, 240; James Puthuparampil, *Mariological Thought Of Mar Jacob Of Serugh (451-521)* (Kerala, India: St. Ephrem Ecumenical Research Institute, 2005), 451-521.

¹⁶ Medroşe, en eski Süryanice kendine özgü makamlarda söylenen ilahilere verilen isimdir. Barsavm, *Saçılmış İnciler Süryanilerin Yazınsal Tarihi*, 499.

¹⁷ Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism*, 26; Tural, *Ortaçağ Doğu Hristiyanlığında Manastır Hayatı*, 83; Cüneyt Yeşil, *Ruhbanlık, Süryani Kadim Kilise Hiyerarşisi*, ed. M. Hadi Tezokur (Ankara: Eskiye Yayınları, 2024), 168-169.

¹⁸ Bassim, *Efrahat el-Hekim 'ül Farisî, Mâkâlât*, 6; Aphrahate, "Demonstrations", *Nice and Post-Nice Fathers*, ed. Philip Schaff, 2 (New York: Christian Classics Ethereal Library, 1898), 13/345-412.

¹⁹ Zafer Duygu - Kutlu Akalın, *Süryani Literatürü* (Mardin: Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2017), 24.

²⁰ Malatius Malki Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyomo in the Syriac Tradition", *Religions* 15/686 (2024), 2.

²¹ Vööbus, *Syriac and Arabic Documents regarding Legislatign Relative to Syrian Asceticism*, 27-33; Hayes, *Urfa Akademisi*, 192-218; "Rabbula, Admonitions to Monks. from R.H.Connolly, Some early rules for Syrian monks, *Downside Review* 25 (NS 6) (1907) pp.152-162." (Erişim 30 Ocak 2023); Yeşil - Seyfeli, "Süryani Kadim Kilisesi'nde Ruhbanlığın Kökenleri: Kurucular", 194.

²² Barsavm, *Saçılmış İnciler Süryanilerin Yazınsal Tarihi*, 46; Yeşil - Seyfeli, "Süryani Kadim Kilisesi'nde Ruhbanlığın Kökenleri: Kurucular", 193.

²³ Hayes, *Urfa Akademisi*, 206-208.

²⁴ Burkitt, *Early Eastern Christianity*, 143-149; Tural, *Ortaçağ Doğu Hristiyanlığında Manastır Hayatı*, 107-110.

olarak isimlendirilen ilahileri²⁵ Bnay Qyama ve Bnat Qyama'nın Süryani Hristiyanlığında yaygınlaşmasında önemli rol oynamıştır. Yine Süryani Kilise babalarından Suruçlu Mor Yakup (Jacob of Sarug),²⁶ Bnay Qyama ve Bnat Qyama ile ilgili vaazlar ve şiirler yazmıştır.²⁷ Bu topluluklarla ilgili Batı'da yazılan başlıca çalışmalar şu şekildedir: Sebastian P. Brock'un *"The Luminous Eye: The Spiritual World Vision of Saint Ephrem"*,²⁸ Jonathan Warner'in *"Bnay Qyama and Bnāt Qyama also known as 'Children of the Covenant'"*,²⁹ Susan A. Harvey'nin *"Revisiting the Daughters of the Covenant: Women's Choirs and Sacred Song in Ancient Syriac Christianity"*,³⁰ George Nedungatt'ın *"The Covenanters of the Early Syriac Speaking Church"*³¹.

Bnay ve Bnat Qyama, kökenleriyle ve uygulamalarıyla sonradan gelişen manastır geleneğinin öncüleri olmuşlardır. Çalışma, bu hususlar dikkate alınarak sırasıyla "Bnay/Bnat Qyama Kavramlarının Anlamı ve Tarihsel Arka Plan", "Bnay/Bnat Qyama: İnanç ve Pratikler", ve "Bnay/Bnat Qyama Fiziksel Görünüm" başlıkları altında ele alınmıştır.

1. Bnay Qyama ve Bnat Qyama Kavramlarının Anlamı ve Tarihsel Arka Planı

Terim erken Süryani kaynaklarında bazen Qyomo (varlık, duruş) şeklinde geçmektedir. Qyama terimi Süryanice q-y-m fiil kökünden türemiş olup yükselmek, ayakta durmak ve yeniden dirilmeyi tahmin edenler anlamlarına gelen qam köküyle bağlantılıdır.³² Bu terim ilahi ahde bağlılık³³ veya "Tanrı'yla yapılan ruhani antlaşma" anlamlarına gelmektedir. Bu makalede, terimin vurguladığı dini adanmışlık boyutunun ortaya çıkarılması için ahitanlamının kullanımı tercih edilmiştir. Bu nedenle, Bnay Qyama için "Ahdin Oğulları", Bnat Qyama için ise "Ahdin Kızları" ifadeleri kullanılmıştır. Bu terim Bar/Bar (t)/Qyama şeklinde, tekil anlamında da kullanılmıştır.³⁴

Qyama teriminin anlamı konusunda araştırmacılar tarafından çeşitli görüşler dile getirilmiştir. George Nedungatt, Afrahat'ın kullandığı Qyama kelimesinin antlaşma anlamında kullanıldığını öne sürmüştür.³⁵ Bu bağlamda, söz konusu kavram Antlaşmanın/Ahdin oğulları veya üyeleri anlamını taşımaktadır. Ona göre Süryanice Kutsal Kitap olan *Peshitta*'da qyama kelimesi İbranice *berith* yani antlaşma anlamında kullanılmıştır.

²⁵ Kilise Ataları Tarafından "Kutsal Ruh'un Kavalı" Olarak Adlandırılan Süryani Mor Efrem'in Şiirleri, 30-32; Schaff, "NPNF", 13/128.

²⁶ Suruçlu Mor Yakup (450-521): Süryani episkopos, ilahiyatçı ve şairdir. Suruç'ta yaşadığı için Suruçlu Mor Yakup olarak da bilinir. Doğu kiliselerinde (Ermeni, Süryani, Maroni ve Kledani) aziz olarak kabul edilir. Sebastian P. Brock, "Ya'qub of Serugh", *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition* (Erişim 29 Mart 2025).

²⁷ M. Guinan, "Jacob of Sarug (Serugh)"; Barsavm, *Saçılmış İnciler Süryanilerin Yazınsal Tarihi*, 241.

²⁸ Sebastian Brock, *The Luminous Eye: The Spiritual World Vision of Saint Ephrem* (Massachusetts: Cistercian Publications, 1992).

²⁹ Jonathan Warner, "Bnay Qyāmā and Bnāt Qyāmā also known as 'Children of the Covenant'", *Database of Religious History*, (15 Ağustos 2020), 1-47.

³⁰ Susan Ashbrook Harvey, "Revisiting the Daughters of the Covenant: Women's Choirs and Sacred Song in Ancient Syriac Christianity", *Text (Hugoye: Journal of Syriac Studies)* (Hugoye: Journal of Syriac Studies, Erişim 08 Mart 2025).

³¹ George Nedungatt, "The Covenanters of the Early Syriac Speaking Church", *Orientalia Christiana Periodica* 39 (1973), 191-215, 419-444.

³² Dmitrij Bumazhnov, "Covenant with God and the Making of the Early Christian Monasticism", *Philologia Classica* (Erişim 23 Şubat 2025); Mehmet Şimşek, *Süryaniler ve Diyarbakır* (İstanbul: Kent Işıkları Yayınları, 2018), 114.

³³ Tural, *Ortaçağ Doğu Hristiyanlığında Manastır Hayatı*, 79.

³⁴ Kitchen, "Bnay Qyāmā, Bnāt Qyāmā".

³⁵ George Nedungatt, "The Covenanters of the Early Syriac Speaking Church", 191-2115, 419-444.

Bu kavram *btule* (kadın ve erkek bakireler) veya *qadise* (kutsal olanlar)³⁶ tarafından yapılan bir yemin olarak anlaşılmıştır.³⁷ Brock'a göre qyama, vaftiz olacak tüm Hristiyanlar için vaftiz sakramenti sırasında verilen sözü ifade eden bir kavramdır. Brock, bu görüşünü desteklemek için iki örnek sunmuştur: Süryani Ortodoks Kilisesi'nde vaftiz sırasında söylenen "Kendimi Sana adadım, Ey Mesih..." ve Mopsuestialı Theodoros'un (ö. 428) Süryanice çevirisindeki on üçüncü vaazında geçen "Seninle bir ahit (qyama) kuruyorum, ey Mesih..." ifadeleridir. Brock'a göre bu örnekler, qyama teriminin hem vaftiz edilen cemaat hem de münzevi hayat sürmek için yemin edenler için kullanıldığını göstermektedir.³⁸ Bazı araştırmacılara göre Afrahat, Kilise'nin bütününe korumak için qyama tabirini kullanmıştır.³⁹

Erken dönem Süryani metinlerinde Bnay Qyama ve İhodoyo terimleri beraber kullanılmıştır. İhodoyo'da tıpkı Bnay Qyama gibi kendisini ruhban hayatını yaşamaya adanmış bireyler için kullanılan bir kavramdır. Afrahat'a göre kendini tamamen adanmış İhidoyalar aynı zamanda Bnay Qyama'dır.⁴⁰ Peter Nagel'e göre qyama ifadesi "dirilişin oğulları (sons of the resurrection)"⁴¹ anlamında kullanılmıştır. Bazı kaynaklarda Bnay Qyama'nın "duruş, statü (status)" ve "hayattaki istasyon (station in life.)" anlamlarında kullanıldığı ifade edilmiştir.⁴² Griffith'e göre Mor Efrem, Nsibin Piskoposu İbrahim'i (Abraham of Nisibis, 361–363) övdüğü şiirinde Bnay Qyama'yı anlamamız için yeterlidir.⁴³ Mor Efrem Piskopos İbrahim'i şu sözlerle övmüştür:

"Sen rahipliğin tacısın;
İçinizde hizmet parlıyor.
Sen papazların kardeşisin,
Diyakozların müfettişisin.
Sizler gençlerin efendisi,
Yaşlılar için bir asa ve yardım elisiniz.
Sen iffetli kadınlar için koruyucu bir duvarsın;
Üstlendiğiniz statüde, mevkideki halk zafere ulaşır.
Kilise sizin güzelliğinizle süslenmiştir;
Rahiplik makamını doldurmanız için sizi seçen mübarektir."⁴⁴

³⁶ Şimşek, *Süryaniler ve Diyarbakır*, 114.

³⁷ George Nedungatt, "The Covenanters of the Early Syriac Speaking Church", 195.

³⁸ Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism*, 33; Graffin, *Patrologia Syriaca*, 1/345.

³⁹ Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism*, 33; Graffin, *Patrologia Syriaca*, 1/345-348.

⁴⁰ Sidney H. Griffith, *Asceticism in the Church of Syria: The Hermeneutics of the Early Syrian Monasticism*, ed. Vincent L. Wimbush - Richard Valantasis (New York: Oxford University Press, 1995), 39.

⁴¹ Peter Nagel, *Die Motivierung der Askese in der Alten Kirche und der Ursprung des Mönchtums* (Berlin: Akademie-Verlag, 1966), 43.

⁴² Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism*, 37.

⁴³ Griffith, *Asceticism in the Church of Syria: The Hermeneutics of the Early Syrian Monasticism*, 233.

⁴⁴ Griffith, *Asceticism in the Church of Syria: The Hermeneutics of the Early Syrian Monasticism*, 233; Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism*, 38; Edmund Beck, *Des Heiligen Ephraem des Syrers Hymnen De virginitate; by Ephraem, Syrus, Saint, 303-373* (Leuven: Secrétariat du CorpusSCO, 1962), 218.

Griffith'e göre, şiiirde geçen "Üstlendiğiniz statüde, mevkideki halk zafere ulaşır" ifadesindeki "statü" (statius, *qawmā*) ve "mekki halkı" (thepeople of station) kavramları, Qyama ile ilişkilendirilmiştir.⁴⁵ Bu ifadeye göre, Bnay Qyama, toplum yaşamında kendilerine özel bir konum üstlenen bekarlardan oluşan bir topluluktur. Bu topluluk, vaftizle birlikte yemin ederek bu görevi üstlenmiştir. Bnay Qyama'ya mensup bireyler, bekârlıkları ve tavizsiz kutsallık arayışları sayesinde Kilise'yi temsil etmişlerdir.⁴⁶

Erken Süryani Hristiyanlığında Bnay ve Bnat Qyama topluluklarının nasıl oluştuğuna dair elimizdeki kaynaklar sınırlıdır. Bu dönemdeki münzevi yaşam biçimlerine dair kaynakların azlığı, Bnay ve Bnat Qyama'nın kökenlerini anlamayı güçleştirmektedir. Bununla birlikte, 4. yüzyıl Süryani kilisesinin önemli figürlerinden Afrahat, Mor Rabbula ve Mor Efrem'in eserleri, Süryani ruhban geleneğinin şekillenmesinde ışık tutan en erken sistematik kayıtlar olarak kabul edilmektedir.⁴⁷

2. Bnay/Bnat Qyama: İnanç ve Pratikleri

Bnay ve Bnat Qyama, evlenmeme, mülkiyetten vazgeçme, sürekli dua ve oruç tutma gibi pratiklerle öne çıkmıştır. Bu topluluk, erken Süryani Hristiyan monastisizminin öncülerinden biri olarak kabul edilir ve inançlarını toplum içinde yaşarken bile dünyevi bağlardan arınmış bir yaşam sürdürme çabasıyla karakterize edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde, Bnay ve Bnat Qyama'nın inanç ve pratiklerini anlamak için temel bir çerçeve sunmak amaçlanmıştır. Konu bu bağlamda "Bekâret", "Kutsallık (Qaddishuto)", "Disiplin", "Misyonerlik", "Eğitim", "Topluluğa Giriş", "Topluluk Üyelerine Uygulanan Yaptırımlar", "Topluluk Üyelerinin Ölümü ve Mezarları" ve "Yaşadıkları Dönemde tahmini Nüfus Sayıları" alt başlıkları altında ele alınacaktır.

2.1. Bekaret

Sadece dıışsal veya fiziksel olarak değil, içsel veya ruhsal olarak, kalpte veya ruhta; bekâret ve iffet, Bnay/Bnat Qyama mensuplarının her zaman izlemesi ve bozulmadan tutması gereken önemli özelliklerdir. Bnay Qyama'ya mensup kişiler ne açık ne de gizli olarak, fiziksel ve zihinsel olarak bekâretini koruma esas olmuştur.⁴⁸ Cinsel eğilimlerden kaçınmak Bnay/Bnat Qyama topluluğunun bekâretlerini sürdürmek için verdikleri en sıkı çabalardandır. Bu amaca ulaşmak için en etkili yöntem, karşı cinsle olan teması kesmektir. Bundan dolayı topluluk üyelerinin, annesi, kız ve erkek kardeşleri hariç, hiçbir zaman karşı cinsle birlikte yaşamamsı gerektiği konusunda ısrar edilmiştir. Mor Rabbula, kilise hizmetlerinde Bnat Qyama üyesi kadınları görevlendirmemeleri konusunda rahip ve diyakozları uyarmıştır. Ayrıca, Bnay Qyama'ya bağlı kadınların gece saatlerinde kiliseye yalnız başlarına gitmelerini yasaklayan bir düzenleme getirmiştir. Daha radikal bir önlem olarak ise, Bnay Qyama mensubu erkeklerin rahip ve diyakozlar için giysi dikim işleriyle uğraşmalarını engellemiştir.⁴⁹ Tüm bu kuralların ve uyarıların amacı Qyama üyelerinin karşı cinsle temasını en aza indirmektir.⁵⁰

Topluluklarda bekârlık esas olup, bunu gönüllü olarak kabul etmeleri ve titizlikle uygulamaları beklenmiştir. Afrahat, Bnay/Bnat Qyama üyelerini "İsa Mesih ile kutsanmış

⁴⁵ Griffith, *Asceticism in the Church of Syria: The Hermeneutics of the Early Syrian Monasticism*, 233.

⁴⁶ Aydın, *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism*, 38.

⁴⁷ Burkitt, *Early Eastern Christianity*, 125-127; Tural, *Ortaçağ Doğu Hristiyanlığında Manastır Hayatı*, 79.

⁴⁸ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qy'omo in the Syriac Tradition", 19.

⁴⁹ Julian Josephus Overbeck, *S. Ephraemi Syri Rabbulae Episcopi Edesseni Balaei Aliorumque Opera Selecta* (Toronto: E Typographeo Clarendoniano, 1865), 160-209.

⁵⁰ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qy'omo in the Syriac Tradition", 20.

bakireler" olarak tanımlamakta ve bu grup ile Mesih arasında manevi bir evlilik ilişkisi bulunduğunu öne sürmektedir. Bu bağlamda, erkeklerin kutsanmış bakirelerle evlenmemeleri gerektiği konusunda uyarılarda bulunmuştur. Afrahat'a göre bakireler, İsa Mesih ile nişanlıdır ve Mesih onların tek gerçek damadadır. Bu nedenle, İsa Mesih ile topluluk üyesi bakireler arasında, kutsama yoluyla kurulan ve doğası gereği bozulamaz bir antlaşma (sakrament) bulunmaktadır.⁵¹ Afrahat topluluk üyesi bakirelere şöyle seslenmiştir: "Ey Mesih'le nişanlı olan bakireler, eğer bir keşiş size, 'Seninle yaşayacağım ve bana hizmet edeceksin' derse, ona şu cevabı verin: 'Ben asil bir kocaya, Mesih'e nişanlıyım ve O'na hizmet ediyorum. Eğer O'nu bırakıp sana hizmet edersem, nişanlım bana kızacak, beni reddedecek ve evinden uzaklaştıracak. Hem benim hem de senin onurun zedelenmesin diye dikkatli ol. Ateşi koynuna alma, yoksa elbiselerini yakarsın. Onurlu kal ve yalnızca benim onurumla yaşa.'⁵² Afrahat'a göre, İsa Mesih'e sadakat, O'nun hizmetinde sadakat ve O'na olan sevgi, bakire olan Qyama üyelerinin görevleridir. Bakirenin sadakatsizliği, İsa Mesih'in hizmetinden ayrılma veya işten çıkarılma ile sonuçlanır. Afrahat, münzevi olduğunu iddia eden kişiyi, yeminine aykırı olarak evlenmemesi konusunda uyarmıştır.

Afrahat, topluluk üyelerinin tamamen Tanrı'ya ve manevi bir yaşama adanmalarını istemiştir. Bu kişilerin dünyevi ilişkilerden ve zevklerden uzak durarak, yalnızca İsa Mesih'e hizmet etmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre Bnay/Bnat Qyama üyeleri, yalnızca İsa Mesih'e hizmet ederek ve O'nun onuruyla yaşayarak gerçek huzur ve mutluluğa ulaşabilirler.⁵³ Afrahat, manastır yaşamını, Yüce olanın tapınağında kalmanın bir yolu olarak nitelendirmiştir. Manastır yaşamı, Tanrı ile bir antlaşma ve Mesih'le bir nişan olarak tasvir edilmiştir. Bakireler, dua, tevazu, sadelik ve bağlılıkla Mesih'in yolunu sadakatle takip etmeleri konusunda teşvik edilmiştir.⁵⁴ Onlara, İncil'deki bilge bakireler benzetmesinde olduğu gibi, Mesih'in ikinci gelişyle gerçekleşecek eskatolojik kurtuluş ve ilahi krallığa kabul vaat edilmiştir.⁵⁵

2.2. Kutsallık (Qaddishuto)

Hristiyan inancına göre kutsallık, İsa Mesih'in bedeni olarak kabul edilen kilise aracılığıyla ve Tanrı'nın lütfunun bir tezahürü olan sakramentler (ayinler) sayesinde mümkün kılınmıştır.⁵⁶ Süryani Kilise babalarının *qaddishuto* (kutsallık) kavramına ve onun cinsiyete bağlı tezahürleri olan *qadisho* (kutsal erkek) ve *qadishto* (kutsal kadın) sıfatlarına yükledikleri anlam, geniş bir teolojik çerçeveden özel bir ruhani statüye uzanan bir yelpazede şekillenmiştir. Geniş anlamda, ister Tanrı'ya ister insanlara ya da nesnelere atfedilsin, kutsallık durumunu tanımlamak için kullanılan bir kavramdır.⁵⁷ Hristiyanlıkta, genel olarak bu dünyada olduğu gibi öteki dünyada da kutsallığın önemli olduğu teşvik edilmiştir. Örneğin Matta'da "Gökteki Babamız kutsal olduğu gibi siz de kutsal olun"⁵⁸ ifadesinde inananlar,

⁵¹ Aphraate, *Aphraates, Demonstrationes I*, çev. Kuriakose Valavanolickal (Kottayam: St. Ephrem Ecumenical Research Institute (SEE), 2005), 122-176; Sic, *Monastic Virgin Profession in The West Syrian Tradition*, 38.

⁵² Aphraate, *Aphraates, Demonstrationes I*, 142-143.

⁵³ Aphraate, *Aphraates, Demonstrationes I*, 138-142; Sic, *Monastic Virgin Profession in The West Syrian Tradition*, 39.

⁵⁴ Sic, *Monastic Virgin Profession in The West Syrian Tradition*, 39.

⁵⁵ "Matta", *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil* (Korea: Kitabı Mukaddes Şirketi- Yeni Yaşam Yayınları, 2011), 251:1-10.

⁵⁶ Sevinç Aksin, *Süryani Kadim Kilisesi'nde Vaftiz Sakramenti* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 17.

⁵⁷ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyomo in the Syriac Tradition", 20.

⁵⁸ "Matta", 5:48.

Tanrı'nın kutsallığını taklit ederek, dünyada bir ışık ve örnek olmaya çağırılmıştır. Ayrıca kutsallık, Hristiyanlar için hem bir hedef hem de bir sorumluluk olarak görülmüştür. Tanrı'nın kutsallığına benzemeye çalışmak, Bnay/Banat Qyama için manevi yolculuğunun önemli bir parçası olarak benimsenmiştir.⁵⁹

2.3. Disiplin

Afrahath, vaftizde yemin eden Bnay/Bnat Qyama üyelerini güçlü ve zayıf olanlar olmak üzere ikiye ayırmıştır. Ayrıca rahiplerin zayıf olanları cesaretlendirip güçlü hale gelmeleri için çabalamalarını istemiştir.⁶⁰ Topluluk mensupları çeşitli nedenlerle Kilise hiyerarşisi tarafından topluluktan ihraç edilmişlerdir. İhraç nedenleri, sarhoşluk, hayatın zevklerinin (yiyecek, içecek vb.) tadını çıkarmak için sık sık meyhanelere gitmek ve bekaret yeminini bozmaktır. Nitekim Mor Rabbula kurallarında, sarhoş olanların ve veya meyhanelere gidenlerin topluluktan kovulacağını bildirmiştir. Yine gayri meşru ilişki yaşayanların da kovulacağını vurgulamıştır. Mor Rabbula, sapkın davranışlar sergileyenlerin de vaftiz edilmemesini istemiştir.⁶¹

2.4. Misyonerlik

Bnay/Bnat Qyama'nın geniş çapta misyonerlik faaliyetleri yaptıklarıyla ilgili elimizde yetirince bilgi bulunmamaktadır. Ancak Afrahath ve Rabbula'nı yazdığı kurallarda bu üyelerin yerleşik oldukları anlaşılmaktadır. Rabbulakurallarında bu üyelerin heretik hareketlere karşı yaşadıkları bölgede, Ortodoks inancını yaydıklarına dair işaretler bulunmaktadır. Bnay/Bnat Qyama'nın toplumsal rolü göz önüne alındığında en azından yerel düzeyde misyonerlik yaptıkları sonucuna varabiliriz.⁶²

2.5. Eğitim

Bu topluluklarda ana kutsal metin, *Peshitta* (*Peşhito*)⁶³ olarak bilinen Eski ve Yeni Ahit'in Süryanice çevirisidir. Bnay/Bnat Qyama'ya mensup ruhbanlar, kutsal yazıları okuma konusunda iyi eğitim almışlardır. Kutsal metinlerle eşit düzeyde olmasa da Süryani geleneğinde önemli bir yere sahip olan ilahileri ve şiirleri öğrenme ve onları icra etme konusunda da yeterli düzeyde eğitim aldıkları belirtilmiştir.⁶⁴

2.6. Topluluğa Giriş

Erken Süryani Hristiyanlığında Bnay/Bnat Qyama'ya seçileceklerin nasıl belirlendiği hakkında elimizde bilinenkaynak Efesli Yuhanna'nın "*Lives of The Eastern Saints* (Doğulu Azizlerin Hayatı)" adlı çalışmasıdır. Yuhanna'ya göre yerleşim yerlerinde bulunan çocukların üçte biri ruhban olarak seçilmek amacıyla manastırlara verilmiştir. Bu dönemde ebeveynlerin birden fazla çocuğu olması durumunda bir çocuğundan vazgeçmesi teşvik edilmiştir.⁶⁵ Bu gelenek Süryani Ortodoks Kilisesi'nde yaygın bir gelenek olup günümüzde de devam

⁵⁹ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyomo in the Syriac Tradition", 20.

⁶⁰ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyomo in the Syriac Tradition", 33.

⁶¹ Overbeck, *S. Ephraemi Syri Rabbulae Episcopi Edesseni Balaei Aliorumque Opera Selecta*.

⁶² John of Ephesus, *Lives of The Eastern Saints*, ed. E. W. Brooks (Paris: Firmin-Didot, 1923), 1/17-19.

⁶³ Sebastian P. Brock, *The Bible in the Syriac Tradition* (Erişim 11 Mart 2025), 18-22.

⁶⁴ Bas ter Haar Romeny - Craig E. Morrison, "Peshitta", *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition* (Erişim 02 Mart 2025).

⁶⁵ Ephesus, *Lives of The Eastern Saints*; Efesli Yuhanna ve eseri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Cüneyt Yeşil, "Efesli Yuhanna (John of Ephesus) ve Doğulu Azizlerin Hayatı Adlı Eseri", *Artuklu Üniversitesi IV. Uluslararası Dil, Düşünce ve Din Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Kişiler ve Eserler*, ed. M. Nesim Doru - Kamuran Gökdağ (Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2024), 105-121.

etmektedir.⁶⁶ Nitekim Efesli Yuhanna'da daha dört yaşındayken Diyarbakır'ın Eğil bölgesinde bulunan bir manastıra vakfedilmiştir.⁶⁷ Topluluk üyelerinin bu çocuklar arasından seçildiği muhtemeldir.

2.7. Topluluk Üyelerine Uygulanan Yaptırımlar

Hristiyanlıkta, özellikle ahdin çocukları söz konusu olduğunda, geleneksel ve ahlaki ayrımlar sıkça karşımıza çıkmıştır. Bu ayrımlardan biri de Hristiyanlık inanç sistemindeki dünyevi yasa ile göksel yasa arasındaki farktır. Pavlus, Romalılar 13'te⁶⁸ dünyevi otoritelere itaat etme emrini verirken, tüm insanların dini normlardan bağımsız olarak uyması gereken bir yasalar sınıfı olduğunu belirtmiştir. Ancak Hristiyanlar için bu itaat, Tanrı'dan gelen etik ve ahlaki bir çerçeveye tabidir. Bnay/Bnat Qyama söz konusu olduğunda ise, davranışlarını düzenleyen kurallar, laik ve kutsal otoriteler arasında bir karşılıklı bağımlılığı ima etmiştir. Örneğin kilisede suç işleyenler kendi içinde sorunu çözmeye çalışmışlardır. Ancak gayri meşru ilişkilerde suçu işleyenler bazen yetkililere teslim edilmişlerdir.⁶⁹ Bnay/Banat Qyama'nın karşı cinsten üyelerle yaşaması kısıtlanmıştır. Şayet topluluk üyeleri bu emri ihlal edip karşı cinsle ilişkiye girdiğinde hem laik hem de dini otorite tarafından cezalandırılması söz konusudur.⁷⁰ Afrahat, ahdin çocuklarını "Mesih'in gelinleri" olarak ifade etmiştir. Ona göre bekârlık, topluluk üyelerini Tanrı'ya sembolik olarak bağlayan bir durumdur. Bu bağ, Tanrı'nın kutsallığının yeryüzüne aktarılmasının bir kanalı olarak görülmüştür.⁷¹

2.8. Topluluk Üyelerinin Ölümü ve Mezarları

Topluluk üyelerinin mezar kalıntılarına ulaşamamıştır. Metinsel kaynaklarda da bu konuya ait net bir bilgi bulunmamaktadır. Urfa piskoposu Mor Rabbula'nın keşişlerin sade bir törenle gömülmesi tavsiyesinden Bnay/Bnat Qyama 'nın da benzer şekilde tipik cenaze törenlerinden izole edildiği sonucuna varılır. Bnay/Bnat Qyama'ya getirilen başka bir kısıtlama da cenaze törenlerinde şarap içmemeleri hakkındandır.⁷²

2.9. Yaşadıkları Dönemde Tahmini Nüfus Sayıları

Yaşadıkları dönemde Bnay/Bnat Qyama'nın nüfus sayılarını tahmin etmek zordur. Demografik zorluklara ek olarak, her toplulukta kaç tane Bnay/Bnat Qyama bulunduğu veya bu grupların coğrafi yayılımı hakkında güvenilir veriler mevcut değildir. Ancak daha fazla veriye sahip olduğumuz diğer gruplarla karşılaştırma yapılarak tahminlerde bulunulabilir.

⁶⁶ Yeşil, "Efesli Yuhanna (John of Ephesus) ve Doğulu Azizlerin Hayatı Adlı Eseri", 107.

⁶⁷ Aziz Günel, *Türk Süryanileri Tarihi* (Diyarbakır: Oya Matbaası, 1970), 160.

⁶⁸ "Herkes, baştaki yönetime bağlı olsun. Çünkü Tanrı'dan olmayan yönetim yoktur. Var olanlar Tanrı tarafından kurulmuştur. Bu nedenle, yönetime karşı direnen, Tanrı buyruğuna karşı gelmiş olur. Karşı gelenler yargılanır. İyilik edenler değil, kötülük edenler yöneticilerden korkmalıdır. Yönetimden korkmamak ister misin, öyleyse iyi olanı yap, yönetimin övgüsünü kazanırsın. Çünkü yönetim, senin iyiliğin için Tanrı'ya hizmet etmektedir. Ama kötü olanı yaparsan, kork! Yönetim, kılıcı boş yere taşımıyor; kötülük yapanın üzerine Tanrı'nın gazabını salan öç alıcı olarak Tanrı'ya hizmet ediyor. Bunun için, yalnız Tanrı'nın gazabı nedeniyle değil, vicdan nedeniyle de yönetime bağlı olmak gerekir", *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil* (Korea: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2011), 13:1-5.

⁶⁹ Maria E. Doerfler, "The Holy Man in the Courts of Rome: Roman Law and Clerical Justice in Fifth-Century Syria", *Studies in Late Antiquity* 3(2) (2019), 202-207.

⁷⁰ "Rabbula, Admonitions to Monks. from R.H.Connolly, Some early rules for Syrian monks, Downside Review 25 (NS 6) (1907) pp.152-162."

⁷¹ Naomi Koltun-Fromm, "Yokes of the Holy-Ones: The Embodiment of a Christian Vocation", *The Harvard Theological Review* 94 (2) (2001), 217.

⁷² "Rabbula, Admonitions to Monks. from R.H.Connolly, Some early rules for Syrian monks, Downside Review 25 (NS 6) (1907) pp.152-162."

Örneğin Mısır'da 200-300 kişilik keşiş toplulukların var olduğunu bilinmektedir. Yine benzer şekilde İstanbul manastırlarında 50 kişilik küçük topluluklardan birkaç yüz kişilik büyük kurumlara kadar çeşitlilik göstermiştir.⁷³ Akdeniz'in başka yerlerindeki çileci toplulukların karşılaştırılması göz önüne alındığında, küçük bir kasabada antlaşmanın yaklaşık yüz çocuğuna sahip olabileceğini, topluluk üyelerinin yoğun olarak yaşadığı Urfa ve Diyarbakır gibi daha büyük yerleşim yerlerinde ise yüzlerce, hatta binlerce topluluk üyelerinin olabileceğini varsaymak mantıksız olmayacaktır.

3. Bnay/Bnat Qyama: Fiziksel Görünüm

Bnay/Bnatt Qyama, Süryani Kilisesi'nin derin dini geleneğini yansıtan, mütevazı ve saygılı bir fiziksel görünümle öne çıkan, hem ruhani hem de bedensel disiplini temsil eden bir dini topluluktur. Basit ve mütevazı giyinmeleri, sadelikten yana olmaları onların asketik yaşam tarzlarının bir gereğiydi. Dış görünüşleri, onların toplumdan ayrı bir yaşam sürdürdüklerinin ve maddi dünyaya değer vermediklerinin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Konu bu bağlamda Bnay/Banat Qyama'ya mensup bireylerin "Kıyafet", "Saç", "Yaşam Alanları" ve "Teşkilat Yapısı" alt başlıkları altında ele alınmıştır.

3.1. Kıyafet

Bnay/Bant Qyama'nın, dördüncü ve beşinci yüzyılda kendilerini diğer kilise mensuplarından ayırmak için farklı kıyafetler giydikleri birçok kaynakta geçmektedir. Yaklaşık 400 yılında yazılan AddaiDoktrini'nde Bnya/Bnat Qyama mensuplarının özel üniformalarının olduğunu belirtmiştir. AddaiDoktrini'nde "Çünkü onları gören her kişi, onları onurlu bir şekilde selamlayabilmek için onları karşılamaya koştu; çünkü onları görmek bile bakanların üzerine barış yaydı."⁷⁴ cümlede geçen "onları gördüm" ifadesi dış görünüşleriyle Bnay/Bant Qyama'nın ayırt edildiklerini göstermiştir.⁷⁵ Kaynaklarda Bnay/Bnat Qyama üyelerinin giyim tarzına ait detaylı bilgi verilmemekle beraber kıyafetlerin manevi bir sembolizm taşıdığı anlaşılmaktadır. Afrahat'ın çalışmalarında, topluluk mensuplarının sade ve gösterişten uzak giyinmeleri gerektiğine dair ifadeler dikkat çekmektedir.⁷⁶ Kıyafetin rengiyle ilgili net bir bilgi yoktur. Ancak kaynaklardan yola çıkarak topluluk üyelerinin dördüncü ve beşinci yüzyılda giydikleri kıyafetlerin basit, tek renk ve siyah olduğu sonucuna varılabilir.⁷⁷ Kaynaklarda Bnay/Bnat Qyama'ya mensup topluluk üyelerinin siyah başlık da kullandıkları belirtilmiştir.⁷⁸ Ancak bu başlığın günümüzde rahiplerin kullandığı başlık gibi üzerinde haçlarla süslenip süslenmediği hakkında net bir bilgi yoktur.

Bnat Qyama'ya mensup topluluk üyesi kadınların kıyafetleri konusunda en net bilgiyi Mor Rabbula vermiştir. Mor Rabbula, Bnat Qyama mensubu kadınların sokakta yürürken peçe takmaları konusunda uyarıda bulunmuştur: "Mesih'in bir gelininin yüzü, iffet örtüsü olmadan sokakta asla kimsenin önünde görünmemelidir. Giyim tarzlarının hiçbirinde hiçbir ahlaksızlık belirtisi gösterilmemelidir."⁷⁹ Bu ifadede İsa Mesih'in gelini olarak kabul edilen Bnat Qyama'ya mensup kadınların iffetli ve saygın bir şekilde davranmaları gerektiği

⁷³ "The Database of Religious History" (Erişim 02 Mart 2025).

⁷⁴ George Philips, *The Doctrine Of Addai Apostle* (London: T, 1876), 48.

⁷⁵ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qy'omo in the Syriac Tradition", 23.

⁷⁶ "CHURCH FATHERS: Demonstration VI (Aphrahat)" (Erişim 21 Mart 2025).

⁷⁷ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qy'omo in the Syriac Tradition", 24.

⁷⁸ Vööbus, *Syriac and Arabic Documents regarding Legislation Relative to Syrian Asceticism*, 206.

⁷⁹ Robert R. Phenix Jr. - Cornelia B. Horn, *Nedun* (Atalanta: SBL Pres, 2017), 36-37.

vurgulanmıştır. Özellikle, toplum içinde yüzlerini peçeyle örtmeleri ve giyim tarzlarında herhangi bir ahlaksızlık belirtisi göstermemeleri gerektiği belirtilmiştir. Erken Süryani Hristiyanlığında bu durum, dini ve toplumsal kurallara uygun bir davranış olarak kabul edilmiştir.

3.2. Saç

Bnay Qyama'ya üyelikle ilgili en belirgin işaretlerden biri saç stilidir. Afrahat, eserlerinde uzun saçın sakıncalarına değinmiştir. Bu durum, diğer din adamları arasında da yaygın bir uygulama haline gelmiştir. Efesli Yuhanna' bu uygulamanın Bnay/Bnat Qyama'ya girişin ön şartı olarak ifade etmiştir.⁸⁰ Tonsure denilen bu ritüel, Mısır'da Pachomius manastırlarına kabul edilen keşişler için de uygulanmıştır⁸¹ Afrahat' ve Rabbula topluluk üyelerinin sade giyinmelerini teşvik etmiştir⁸². Her halükârda tonsurenin asıl amacı, Bnay Qyama'ya mensup erkeklerin bedenini süslerinden ve fiziksel dünyadaki tipik yaşam biçimlerinden uzaklaştırarak onları manevi yaşamlarına odaklanmaya teşvik etmektir. Bu, topluluğun dini ve manevi disiplinine uygun bir davranış biçimidir.

3.3. Yaşam Alanları

Bnay/Bnat Qyama'yı sosyal ve çevresel faktörlerden korumak amacıyla çeşitli tedbirler alınmıştır. Özellikle cinsel eğilimlerden kaynaklanan sorunları en aza indirmek için karşı cinsle teması gerektiren nedenleri ortadan kaldırılması gerekmiştir. Süryani kaynaklarında Bnay/Bnat Qyama'ya mensup topluluk üyelerini yalnız yaşadığına dair bazı bilgiler bulunmaktadır. Afrahat "Siz Mesih'le nişanlanmış bakireler, eğer bir ahit mensubu sizden birine, 'Sizinle yaşayacağım ve bana hizmet edeceksiniz' derse, ona şöyle demelisiniz Bunun yerine, kendi onurunuzla kalın, ben de onurumla yalnız kalmayı tercih ederim."⁸³ Afrahat bu ifadede, kendini İsa Mesih'e adanmış bakirelerin, kendisinden evlilik veya hizmet talebinde bulunan bir ahit mensubuna karşı onurlu bir şekilde reddetmesini öğütlemiştir. Bu durum, kişinin manevi bağlılığını ve özgür iradesini simgelemiştir.

Afrahat'ın İspatlar adlı eserinde Bnay/Bnat Qyama mensuplarının, bazen yalnız bazen de iki ve daha fazla topluluklar halinde yaşadıklarını belirtmiştir.⁸⁴ Bnay/Bnat Qyama'nın denetimi ve ihtiyaçlarının giderilmesi, kilisenin sınırları içerisinde veya çevresinde yer alan yerel rahipler veya diyakozlar tarafından giderilmiştir. İkamet yerleri genellikle kiliseye yakın yerleşim yerlerindeydi. Afrahat, hemcins Qyamaların bir arada olmasını, karı koca dahi olsa bir erkekle bir kadının aynı ortamda olmasına tercih etmiştir. Evli bir erkeğin Qyama olduktan sonra karısıyla aynı ortamda yaşamasını yasaklamıştır. Böylece erkeğin ahdini bozup zina etmesinin önüne geçilmiş olduğuna inanılmıştır. Ayrıca Afrahat'a göre Qyama mensubu bir kişi, zorlukla karşılaşırsa bile tek başına yaşaması doğru olmalıdır.⁸⁵ Bnay Qyama'nın anneleri, kız kardeşleri veya kızlarıyla birlikte yaşamalarına izin verilmiştir. Ancak Qyama olmayanlarla birlikte yaşamalarına izin verilmemiştir. Bnay Qyama'nın, kadınların ikametgâhlarının yakınında bile yaşamalarına izin verildiğine dair herhangi bir kanıt bulunmamaktadır.⁸⁶ Her ne kadar Bnay/Bnat Qyama mensuplarının davranış kuralları çileci

⁸⁰ Warner, "Bnay Qyāmā and Bnāt Qyāmā also known as 'Children of the Covenant'", 3.

⁸¹ Ephesus, *Lives of The Eastern Saints*, 1/16; T. J. Riley, "Tonsure", *New Catholic Encyclopedia* (Washington D.C: Thomson and Gale, ts.), 14/110.

⁸² Warner, "Bnay Qyāmā and Bnāt Qyāmā also known as 'Children of the Covenant'", 36.

⁸³ George Nedungatt, "The Covenanters of the Early Syriac Speaking Church", 206-207.

⁸⁴ "CHURCH FATHERS: Demonstration VI (Aphrahat)".

⁸⁵ "CHURCH FATHERS: Demonstration VI (Aphrahat)".

⁸⁶ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qy_omo in the Syriac Tradition", 13.

pratikle sınırlı olsa ve tüm toplumu bağlamasa da, dürüstlük, adalet ve yoksullara merhamet gibi değerler üzerinden genel sosyal normları da etkilemiştir.

3.4. Teşkilat Yapısı

Bnay/Bant Qyama üyeleri, günümüzdeki keşiş ve rahibelere benzer bir yaşam tarzına sahiptiler. Ancak bu teşkilat, rahiplikten ziyade, üyelerinin ettiği yeminlere bağlı kalmaları üzerine kurulmuştur.⁸⁷ Rabbula, Bnay/Bnat Qyama için özel kurallar oluşturarak, bunları rahiplerin, diyakozların, keşişlerin kurallarından farklı olarak nitelediğini açıkça belirtmiştir.⁸⁸ Bnay Qyama düzenine ait kuralların, özellikle dinî ve sosyal prensipler bağlamında, rahip ve diyakozlara yönelik düzenlemelerle büyük ölçüde örtüştüğü gözlemlenmektedir. Faiz, tefecilik veya herhangi bir dünyevi kazanç hilesi için hile yapmamak Bnay ve Bnat Qyama'nın rahipler ve diyakozlarla paylaştığı önemli kurallardandır.⁸⁹ Mor Rabbula, rahiplerin, diyakozların ve Bnay/Bnat Qyama üyelerinin sürekli olarak kilisenin ibadet hizmetinde bulunmalarını, gece ve gündüz dua vakitlerini ihmal etmemelerini emretmiştir. Ayrıca, piskoposun izni olmadan köyün veya kilisenin işi için bile olsa hiçbir yere seyahat etmemeleri ve kilisesini terk etmemeleri gerektirdiğini belirtmiştir.⁹⁰

Erken dönem Süryani Hristiyanlığında, Bnay Qyama mensuplarının rahiplik rütbesine yükselmelerine izin verilmiştir. Afrahat, rahiplik rütbelerinin Bnay Qyama üyeleri arasından karşılandığını belirtmiştir.⁹¹ Mor Marutha da bu görüşü destekler nitelikte, rahiplerin Bnay Qyama'dan seçildiğini ifade etmiştir. Ayrıca Marutha, kız diyakozların da yine Bnat Qyama mensupları arasından seçildiğini belirtmiştir.⁹²

Sonuç

Erken Süryani Hristiyan geleneğinde Bnay/Bnat Qyama toplulukları, manastır yaşamının kurumsallaşmasından önce ortaya çıkarak Hristiyan asketizminin öncü modellerini oluşturmuştur. Bu gruplar, bireysel ve toplumsal düzeyde katı bir dini disiplin, cemaat dayanışması ve Mesih'le mistik birliğe dayalı yaşam tarzı geliştirmiş; sonraki manastır hareketlerine hem teolojik hem de pratik açıdan zemin hazırlamıştır. Özellikle Afrahat ve Mor Rabbula gibi figürlerin eserlerinde şekillenen bu model, sadece Süryani Hristiyanlığının değil, erken dönem Hristiyan asketik ideallerinin de temel taşlarından birini teşkil etmiştir. Bnay/Bnat Qyama'nın cinsiyet temelli örgütlenmesi, kutsal evlilik teolojisi ve toplumsal rolleri, Hristiyanlığın geç antik dönemdeki çeşitliliğini yansıtan önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan, söz konusu toplulukların incelenmesi, erken Hristiyan monastisizminin kökenlerine ve Süryani dini kimliğinin oluşum sürecine ışık tutmaktadır.

Bu topluluğun başka bir özelliği de asketik uygulamaları yanında Süryani Kilisesi doktrini ve liturjisi üzerine yaptıkları katkıdır. Erken Süryani yazar ve ruhbanların çalışmalarında Qyama üyelerinin aktif rolüne atıflar yapılmıştır. Bu topluluğun tarihsel önemi sadece Süryani geleneğiyle sınırlı kalmamış, Doğu Hristiyanlığının genelindeki manastır uygulamalarını derinden etkilemiştir. Toplulukların geliştirdiği ortak yaşam kuralları, dini

⁸⁷ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyomo in the Syriac Tradition", 14.

⁸⁸ "Rabbula, Admonitions to Monks. from R.H.Connolly, Some early rules for Syrian monks, Downside Review 25 (NS 6) (1907) pp.152-162."

⁸⁹ "Rabbula, Admonitions to Monks. from R.H.Connolly, Some early rules for Syrian monks, Downside Review 25 (NS 6) (1907) pp.152-162."

⁹⁰ Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyomo in the Syriac Tradition", 15.

⁹¹ "CHURCH FATHERS: Demonstration VI (Aphrahat)".

⁹² Malki, "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyomo in the Syriac Tradition", 15.

pratikler ve ruhani disiplinler, sonraki dönemde hem Süryani hem de diğer Hristiyan manastır geleneklerinde yeniden şekillenerek varlığını sürdürmüştür. Özellikle kutsal bekârlık ideali ve dünyevi hayattan çekilme düşüncesi, Hristiyan asketizmin temel taşlarından biri olarak kabul görmeye devam etmiştir.

Bnay/Bnat Qyama topluluklarının incelenmesi, aynı zamanda erken Hristiyanlık dönemindeki din-toplum ilişkilerini anlamamıza da katkı sağlamaktadır. Toplulukların hem dini çevrelerle hem de geniş toplumla olan etkileşimleri, geç antik dönemde dini hareketlerin sosyal yapı içindeki konumuna dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bağlamda, Bnay/Bnat Qyama, sadece dini tarih açısından değil, aynı zamanda sosyal tarih çalışmaları için de değerli bir araştırma alanı oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Bnya/Bnat Qyama, Erken Süryani Hristiyanlığının proto manastır geleneğinin karakteristik özelliklerini şekillendiren önemli bir topluluk olmuştur. Bu topluluklar üzerine yapılacak daha detaylı çalışmalar, erken Hristiyanlık döneminin dini çeşitliliğini ve bu çeşitlilik içinde şekillenen dindarlık biçimlerini anlamamıza katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aksin, Sevinç. *Süryani Kadim Kilisesi'nde Vaftiz Sakramenti*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Dinler Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Aphraate. *Aphraates, Demonstrationes I*. çev. Kuriakose Valavanolickal. Kottayam: St. Ephrem Ecumenical Research Institute (SEE), 2005.
- Aphrahate. "Demonstrations". *Nice and Post-Nice Fathers*. ed. Philip Schaff. 2. New York: Christian Classics Ethereal Library, 1898.
- Aydin, Mor Polycarpus Augin. *The Syriac Order of Monastic Profession and the order of Baptism: Common Structure, Imagery and Theological Themes*. Piscataway, New Jersey: Gorgias Press, 2017.
- Barsavm, İgnatius Efrem I. *Saçılmış İnciler Süryanilerin Yazınsal Tarihi*. çev. Zeki Demir. İstanbul: Resim Ofset, 2005.
- Bassim, Pavlus. *Efrahat el-Hekim'ül Farisî, Mâkâlât*. Beyrut: Darü'l Maşrik, 2. baskı., 2007.
- Beck, Edmund. *Des Heiligen Ephraem des Syrsers Hymnen De virginitate; by Ephraem, Syrus, Saint, 303-373*. Leuven: Secrétariat du CorpusSCO, 1962.
- Brock, Sebastian. *The Luminous Eye : The Spiritual World Vision of Saint Ephrem*. Massachyssetts: Cistercian Publications, 1992.
- Brock, Sebastian P. "Ephrem". *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition*. Erişim 15 Ocak 2024. <https://gedsh.bethmardutho.org/Ephrem>
- Brock, Sebastian P. *Syriac Perspectives on Late Antiquity*. London: Variorum Reprintes, 1984.
- Brock, Sebastian P. "Ya'qub of Serugh". *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition*. Erişim 29 Mart 2025. <https://gedsh.bethmardutho.org/Yaqub-of-Serugh>

- Bumazhnov, Dmitrij. "Covenant with God and the Making of the Early Christian Monasticism". *Philologia Classica*. Erişim 23 Şubat 2025. https://www.academia.edu/33777075/Covenant_with_God_and_the_making_of_the_early_christian_monasticism
- Burkitt, F.Crawford. *Early Eastern Christianity*. New York: E.P.Dutton Company, 1904.
- Doerfler, Maria E. "The Holy Man in the Courts of Rome: Roman Law and Clerical Justice in Fifth-Century Syria". *Studies in Late Antiquity* 3(2) (2019), 192-211.
- Donahue, A. "Anchorites". *New Catholic Encyclopedia*. 1/397. Washington D.C: Thomson and Gale, 2003.
- Duygu, Zafer - Akalın, Kutlu. *Süryani Literatürü*. Mardin: Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Ephesus, John of. *Lives of The Eastern Saints*. ed. E. W. Brooks. 3 Cilt. Paris: Firmin-Didot, 1923.
- Feğali, Pavlus el-. *Yakub es-Surûcî*. Beyrut: Darü'l Maşrik, 1991.
- Kilise Ataları Tarafından "Kutsal Ruh'un Kavalı" Olarak Adlandırılan Süryani Mor Efrem'in Şiirleri. çev. Gabriyel Akyüz. T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı, 2012.
- George Nedungatt. "The Covenanters of the Early Syriac Speaking Church". *Orientalia Christiana Periodica* 39 (1973).
- Graffin, Accurante R. (ed.). *Patrologia Syriaca*. 3 Cilt. Paris: Firmin-Didot, 1894.
- Griffith, Sidney H. *Asceticism in the Church of Syria: The Hermeneutics of the Early Syrian Monasticism*. ed. Vincent L. Wimbush - Richard Valantasis. New York: Oxford University Press, 1995.
- Günel, Aziz. *Türk Süryanileri Tarihi*. Diyarbakır: Oya Matbaası, 1970.
- Hacımustafaoğlu, Ayşe. *Afrahat'ın Beşinci İspatı*. Mardin: Artuklu Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Harvey, Susan Ashbrook. "Revisiting the Daughters of the Covenant: Women's Choirs and Sacred Song in Ancient Syriac Christianity". Text. Hugoye: Journal of Syriac Studies. Hugoye: Journal of Syriac Studies. Erişim 08 Mart 2025. <https://hugoye.bethmardutho.org/article/hv8n2harvey>
- Hayes, E. R. *Urfa Akademisi*. çev. Yaşar Günenç. İstanbul: Yaba Yayınları, 2005.
- Jr., Robert R. Phenix - Horn, Cornelia B. *Nedun*. Atalanta: SBL Pres, 2017.
- Kızıl, Hayrettin. "Hristiyan Monastisizminin Kuruluşu (İlk Altı Asır)". *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2010), 33-67.
- Kitchen, Robert A. "Bnay Qyāmā, Bnāt Qyāmā". *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition*. Erişim 08 Şubat 2023. <https://gedsh.bethmardutho.org/Bnay-Qyama-Bnat-Qyama>
- Koltun-Fromm, Naomi. "Yokes of the Holy-Ones: The Embodiment of a Christian Vocation". *The Harvard Theological Review* 94 (2) (2001), 205-218.
- M. Guinan. "Jacob of Sarug (Serugh)". *New Catholic Encyclopedia*. 7/688. Washington D.C: Thomson and Gale, 2003.

- Macabasag, Nora Q. *The Annunciation (Lk 1:26-38) In The Writings Of Jacob of Serugh And Early Syriac Fathers*. Kerala, India: St. Ephrem Ecumenical Research Institute, 2015.
- Malki, Malatius Malki. "Revisiting the Institution of Bnay and Bnoth Qyōmo in the Syriac Tradition". *Religions* 15/686 (2024), 2-27. <https://doi.org/10.3390/rel15060686>
- Mor İgnatius Zakka Iwas. *Siretu Mar Efram el-Süryani*. Dimaşk: Patrikiyet'l Süryaniyet'l Al'urthudhuksia, 2. baskı., 1974.
- Nagel, Peter. *Die Motivierung der Askese in der Alten Kirche und der Ursprung des Mönchtums*. Berlin: Akademie-Verlag, 1966.
- Overbeck, Julian Josephus. *S. Ephraemi Syri Rabbulae Episcopi Edesseni Balaei Aliorumque Opera Selecta*. Toronto: E Typographeo Clarendoniano, 1865.
- Philips, George. *The Doctorine Of Addai Apostle*. London: T, 1876.
- Puthuparampil, James. *Mariological Thought Of Mar Jacob Of Serugh (451-521)*. Kerala, India: St. Ephrem Ecumenical Research Institute, 2005.
- R. Wheler Bush. *The Life and Times of Chrysostom*. Piccadilly: The Religious Tract Society, 1885.
- Romeny, Bas ter Haar - Morrison, Craig E. "Peshitta". *Gorgias Encyclopedic Dictionary of the Syriac Heritage: Electronic Edition*. Erişim 02 Mart 2025. <https://gedsh.bethmardutho.org/Peshitta>
- Rubenson, Samuel. *Asceticism and Monasticism, I: Eastern*. Cambridge: Cambridge History of Christianity, 2008.
- Schaff, Philip (ed.). "Ephraim the Syrian". *Nice and Post-Nice Fathers*. 2. New York: Christian Classics Ethereal Library, 1898.
- Sebastian P. Brock. *The Bible in the Syriac Tradition*. Erişim 11 Mart 2025. <http://archive.org/details/TheBibleInTheSyriacTradition>
- Seyfeli, Canan. *Akademik Dinler Tarihi 2*. Bursa: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti., 2025.
- Sic, Ardra. *Monastic Virgin Profession in The West Syrian Tradition*. Kottayam: St. Ephrem Ecumenical Research Institute (SEE), 2020.
- Şimşek, Mehmet. *Süryaniler ve Diyarbakır*. İstanbul: Kent Işıkları Yayınları, 2018.
- T. J. Riley. "Tonsure". *New Catholic Encyclopedia* (Second Edition). C. 14. Washington D.C: Thomson and Gale, ts.
- Tural, Murat. *Ortaçağ Doğu Hristiyanlığında Manastır Hayatı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011.
- Vööbus, Arthur. *Syriac and Arabic Documents regarding Legislation Relative to Syrian Asceticism*. Stockholm: Etse, 1960.
- Warner, Jonathan. "Bnay Qyāmā and Bnāt Qyāmā also known as 'Children of the Covenant'". *Database of Religious History*, 1-47.
- Yeşil, Cüneyt. "Efesli Yuhanna (John of Ephesus) ve Doğulu Azizlerin Hayatı Adlı Eseri". *Artuklu Üniversitesi IV. Uluslararası Dil, Düşünce ve Din Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Kişiler ve Eserler*. ed. M. Nesim Doru - Kamuran Gökdağ. 105-121. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, 2024.

- Yeşil, Cüneyt. *Ruhbanlık, Süryani Kadim Kilise Hiyerarşisi*. ed. M. Hadi Tezokur. Ankara: Eskiyei Yayınları, 2024.
- Yeşil, Cüneyt - Seyfeli, Canan. "Pachomius: Sistemli Kenobitik Yaşamın ve Hristiyan Manastır Geleneğinin Kurucusu". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 17 (Haziran 2023), 51-84.
- Yeşil, Cüneyt - Seyfeli, Canan. "Süryani Kadim Kilisesi'nde Ruhbanlığın Kökenleri: Kurucular". *Genç Dinler Tarihçilerin Kaleminden*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 185-203. Ankara: Eskiyei Yayınları, 2023.
- Yeşil, Cüneyt - Tezokur, M. Hadi. "Urfa Piskoposu Mor Rabbula'nın Hayatı ve Münzeviliğe Dair Kuralları". *Harran İlahiyat Dergisi* 53 (2025), 314-337. <https://doi.org/10.30623/hij.1633976>.
- "CHURCH FATHERS: Demonstration VI (Aphrahat)". Erişim 21 Mart 2025. <https://www.newadvent.org/fathers/370106.htm>
- "Matta". *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil*. Korea: Kitabı Mukaddes Şirketi- Yeni Yaşam Yayınları, 2011.
- "Mor Afrem'in Hayatı - Süryaniler | Renkler Solmasın, Kùltürler Kaybolmasın". Erişim 19 Kasım 2022. <http://www.suryaniler.com/konuk-yazarlar.asp?id=1380>
- "Rabbula, Admonitions to Monks. from R.H.Connolly, Some early rules for Syrian monks, Downside Review 25 (NS 6) (1907) pp.152-162." Erişim 30 Ocak 2023. https://www.tertullian.org/fathers/rabbula_some_early_rules.htm
- "Romalılar". *Kutsal Kitap: Tevrat, Zebur, İncil*. Korea: Kitabı Mukaddes Şirketi - Yeni Yaşam Yayınları, 2011.
- "The Database of Religious History". Erişim 02 Mart 2025. <https://religiondatabase.org/browse/843>